

вбачає: права людини та побудову держав, орієнтованих на їх повагу; сталий розвиток, в якому верховенство права є передумовою соціально-економічного зростання; міжнародна безпека, коли верховенство права виступає інструментом перехідної юстиції та відновлення міжнародного правопорядку [3, р. 355].

У цілому можна погодитися з тим, що в сучасному міжнародному праві переважає функціональний підхід до верховенства права. Сьогодні верховенство права розглядається як невід’ємна сфера взаємодії держав та інших суб’єктів міжнародного права як на рівні ООН та її інституцій, так і на рівні інших міжнародних організацій, зокрема, Європейського Союзу, Ради Європи, Світової організації торгівлі тощо. Особливу роль в цьому відіграють такі міжнародні інституції як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та ін.

Список використаних джерел

1. Raz J. The authority of law: essays on law and morality / J. Raz. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – 360 p.
2. Короткий Т. Р. Господство права как принцип функционирования международной правовой системы / Т. Р. Короткий // Бюллетень Владикавказского института управления. – 2009. – Т. 31. – С. 5- 19.
3. Chesterman S. An interantional rule of law? / S. Chesterman // American Journal of Comarative Law. – 2008. – Vol. 56, No 2. – P. 331- 361.
4. Beaulac S. An inquiry into the international rule of law / S. Beaulac. – Fiesole : 2007. – 29 p.

ХИЖНЯК Ю. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
молодший науковий співробітник науково-дослідної частини,
кандидат юридичних наук

СПЕЦИФІЧНИЙ ПРАВОВИЙ ПРОСТІР МІСТА-ФОРТЕЦІ КОУЛУН

Протягом половини століття (1945–1994) на території сучасного спеціального адміністративного району Китайської Народної Республіки Гонконг існувало місто, яке фактично майже не контролювалося жодною державою. Історична випадковість мала наслідком утворення специфічного правового простору, норми якого склалися в процесі співжиття людей.

Справа в тому, що в 1842 році за результатами Першої опіумної війни острів Гонконг відійшов британцям, а в 1898 році останні розширили

сферу свого впливу (Конвенція про розширення території Гонконгу) ще й на так звані «Нові території». Єдиним винятком із зони британської окупації залишилася китайська військова фортеця Коулун. Китай відчайдушно відстоював своє право на цю територію, а після 1842 року навіть збудував навколо неї стіну з метою запобігання поширенню британського впливу. Та до початку Другої Світової Війни місто-фортецю фактично контролювали британці.

Під час війни Японія, окупувавши Гонконг, зруйнувала стіну навколо фортеці. Але після капітуляції Японії Британія знову відновила суверенітет над Гонконгом, а Китай продовжував заявляти права на місто-фортецю. Зрештою сталося так, що юридично це місто залишилося анклавом Китаю на території британської колонії.

З цього моменту починається унікальна історія «міста у місті», «міста темряви», «міста анархії». Ці та інші яскраві ярлики-образи письменники, фотографи, журналісти приписували шматку землі площею 2,6 га, на якому до кінця 1960-х років жило вже 20 тис. людей, а в 1980-ті — близько 30 тис. [1] Коулун став домівкою для біженців з Китаю, які бажали почати нове життя, формально залишаючись на території Китаю.

Формально перебуваючи під владою Китаю, фактично Коулун став територією, де не діяли ані закони Китаю, ані британські закони. У різних джерелах в описі Коулуна превалює епітет «беззаконний». Та незважаючи на це, у межах міста все ж діяв певний порядок, який зберігав його від саморуйнації. Наприклад, рівень вбивств та самогубств тут був таким самим, як і на іншій території Гонконгу. Політично це було досить толерантне співтовариство людей з протилежними політичними позиціями, які загалом жили мирно, без конфронтації між собою чи з урядом Гонконгу [2, р. 53]. Закономірно, що за відсутністю законодавчих обмежень, в Коулуні процвітало те, що було поза законом на території британської колонії. Наприклад, коли дружина англійського губернатора Гонконгу вмовила його заборонити поїдання цуценят, Коулун став єдиним місцем, де можна було скуштувати традиційну китайську страву [3]. Крім того, в місті процвітала наркоторгівля та проституція.

Втім більшість людей, які проживали на території міста, не були злочинцями. Канадський фотограф Грег Жирар¹, пояснюючи, чим зацікавила його ця місцина, зазначив, що його метою було відчуття і зрозуміти різноманітні схеми та стратегії, які дозволяли функціонувати місту та забезпечувати потреби його жителів [4].

Місто було побудоване стихійно самими мешканцями поза відповідністю будь-яким будівельним нормам. Як зазначає Грег Жирар,

¹ Грег Жирар – канадський фотограф, який досліджував місто-фортецю Коулун та його жителів з 1986 року. Його метою було закарбувати на фотографіях життя звичайних людей. Результатом його роботи стала книга «Місто темряви: життя у місті-фортеці Коулун», вперше видана у 1993 році.

будинки були ніби тимчасовими, вони не створювалися для постійного життя, ніколи не ставали остаточними, трансформувалися зі змінами людської та міської тканини [4]. Цікаво, що жителі добровільно прийняли обмеження у можливій висоті будинків, яке було пов'язано з близькістю аеропорту Кай Так.

В 1980-х роках місто нараховувало близько 350 багатопверхових будинків, які так тулилися один до одного, що з панорамних знімків Коулун нагадував швидше одну величезну потворну будівлю [1]. Місяця для вулиць не лишалося, між будинками були тільки вузькі заплутані проходи, зверху «застелені» жмутками дротів, через які не пробивалося сонячне світло (звідси й одна з багатьох назв Коулуну — «місто темряви»). На верхніх рівнях сусідні будинки з'єднувалися коридорами, і мандрувати містом можна було, не спускаючись донизу.

Нерухомість оцінювалася у відповідності до загальноприйнятих комерційних міркувань: орендна платня зростала, якщо приміщення для магазину мало вихід на той коридор («вулицю»), де часто проходили люди, платня за житло була вищою, якщо місце мало вікна, що пропускали свіже повітря та світло [4].

В Коулуні функціонували фабрики, перукарні, лікарняні кабінети (серед яких більшість були стоматологічними), заклади громадського харчування — всі вони не мали ліцензій, не сплачували податки, не відповідали санітарним нормам і збували свою продукцію та надавали послуги за дуже невеликі гроші, в тому числі і мешканцям Гонконгу за межами Коулуну.

Необхідно звернути увагу на те, що в масовій культурі незвичайність міста-фортеці Коулуну породила багато міфів про нього. По-перше, ізолюваність цієї території часто абсолютизується. Хоча очевидно, що без електроенергії, яку коулунці викрадали у Гонконгу, без вивозу сміття і трупів, навряд чи місто змогло б функціонувати. Британці періодично розроблювали план заходів по забезпеченню умов існування у місті, хоча такі заходи і не завжди спрацьовували. Та читаючи документи британського уряду, які містять рекомендаційні приписи, точно можна сказати, що британці були детально поінформовані щодо ситуації у Коулуні [3]. Виходячи з цього, можна спростувати і другий міф, відповідно до якого поліцейські боялися заходити на територію міста, особливо в складі маленьких груп. Є документальні свідчення колишніх британських поліцейських, які говорять про те, що місто насправді патрулювалося десь з початку 1950-х років [3].

За відсутності права, яке походило від держави, коулунці фактично послуговувалися тими нормами, які уявлялися для них найбільш ефективним регулятором, найбільш доцільним засобом вирішення життєвих проблем. Якщо місцевий житель хотів розширити свої «апартаменти», хай це і не відповідало будівельним нормам безпеки, він все одно їх добудовував. В той же час, якщо городянин вбачав єдиний шлях

убезпечення своєї родин у співпраці з британськими поліцейськими, він вступав у контакт і допомагав британській владі.

Місто-фортеця Коулун було не тільки плацдармом для дослідження меж урбаністичного розвитку без планування та заборон, факт його існування доводить, що за відсутності правових норм, встановлених державною владою, самі городяни здатні створити норми співіснування шляхом самоорганізації. Ці норми фактично і були гнучким, ефективним правом, здатним забезпечити потреби його суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Город тьмы : история Коулунa, самого густонаселенного района на планете. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://realt.onlinet.by/2014/06/20/kowloon>
2. Webster C. J. Property Rights, Planning and Markets: Managing Spontaneous Cities / C. J. Webster, L. Wai-chung Lai. – Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2003. – 249 p.
3. City Of Darkness Revisited. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cityofdarkness.co.uk>
4. Nufrio A. V. Kowloon Walled City as urban border. Community-based home and neighborhood building: an interview with Greg Girard / Anna Vincenza Nufrio // Arte y Sociedad. Revista de Investigaciyn. – 2015. – Num. 8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://asri.eumed.net/8/greg-girard.pdf>

АРНАУТОВА Л. П.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
ассистент кафедры общетеоретической юриспруденции

А. В. СУРИЛОВ ОБ ОРГАНИЗУЮЩЕЙ РОЛИ ГРАДОНАЧАЛЬНИКОВ ОДЕССЫ

Исследуя творческое наследие А. В. Сурилова, нельзя не обратить внимания на его исторические романы. Наибольший интерес вызывает трилогия «Адмирал Дерибас», «Дюк Ришелье» и «Фельдмаршал Воронцов», посвященная выдающимся личностям, жизнь и деятельность которых связана с основанием и становлением Одессы, а также экономическим освоением юга Украины.

В первом романе трилогии «Адмирал Дерибас» А. В. Сурилов показывает О. М. Дерибаса не только как завоевателя Хаджибейской крепости, но как умного, энергичного управленца, основателя Одессы. Им был составлен план строительства порта. В своем проекте Дерибас учел всё, даже финансовые издержки. И 22 августа 1794 г. (по старому стилю) было торжественно заложено основание города, фундамент порта,